

"ניגון נשים" כמפגש נשי ורוחני

ד"ר ענת ישראלי, מרכזת "ניגון נשים"

(מתוך הרצאה שניתנה ביום עיון של החטיבה ללימודים מתקדמים באורנים, 14.3.05)

אני רוצה לשתף אתכם כאן בקצרה ובראשי פרקים בחוויה עמוקה שאני זוכה לקחת בה חלק מסוים בשנים האחרונות.

"ניגון נשים" זו מסגרת המגדירה עצמה כ"בית מדרש לנשים דתיות וחילוניות". בית המדרש פועל יום בשבוע במסגרת המדרשה באורנים. הוא עוסק בלימוד נשי פמיניסטי של מקורות יהודיים הקשורים לנשים, או מספרים על נשים, או שיש להם אופי נשי כלשהו. תחילתו במסגרות השיח והלימוד המשותפות לדתיים וחילוניים שצמחו במקומות רבים, וגם במדרשה, בעקבות רצח רבין. המשכו בדינמיקה שנוצרה באותה מסגרת, "ניגון" שמה, שבה מצאנו עצמנו, הנשים החילוניות שבחבורה, חשות קירבה רבה לשותפות הדתיות שלנו מצד אחד, ושותפות לא אחת לתסכול המתעצם בפורום הכללי, מצד שני.

התסכול נבע מהנגיעות החטופות - והמושקקות מהר מידי לטעמנו - במצוקות הדתיות של הנשים. אנחנו החילוניות גילינו להפתעתנו שחברותינו הדתיות מנהלות מאבק פמיניסטי נוקב ותוסס, בעוד אצלנו הנושא רדום למדי, שלא לומר מוכחש וסמוי. דווקא משום שההלכה היהודית והריטואלים הדתיים מחצינים ומקבעים כל-כך את מעמדה הנחות של האישה לעומת הגבר, נוצר מצב פרדוקסאלי, שנשים דתיות מודרניות רבות נעשות מודעות לשאלה הפמיניסטית ומוטרדות ממנה - לטוב ולרע - יותר מנשים חילוניות רבות, שעבורן הבעיה שקופה, או שהמאבק הסתיים לדעתן והן אינן חשות הזדהות עם העניין הפמיניסטי.

על רקע התחושה שהמפגש הדתי-חילוני המשותף עורר מתחים מגדריים מחד, ואחווה בין-נשית מאידך, יזמנו - קבוצת נשים - את הקמתה של המסגרת הנפרדת של "ניגון נשים". לא אפרט מה ואיך לומדים שם, הנשים שבקרב הקוראים מוזמנות לבוא ולטעום בעצמן. אומר רק שהלימוד הנשי החילוני-דתי של המקורות יוצר בי לא פעם חוויה של הארה: כאילו הטקסטים שלמדנו חיכו דורות רבים למפגש האחר הזה, כדי שנוכל לראות בתוכם רבדים חדשים ומפתיעים, שעניי הלומדים הגברים לאורך הדורות לא ראו לפנינו.

על מה נשען הלימוד של "ניגון נשים"? בעצם נפגשות בו 3 שיטות לימוד שונות: הראשונה היא הלימוד האקדמי השיטתי, הביקורתי והנוקדני, שמנחות בית המדרש, ואני בתוכן, אומנו עליו.

השיטה השנייה היא הלימוד הישיבתי-אמוני, שכמה מחברותינו הדתיות מביאות עימן, אם לא כשיטת לימוד מגובשת, לפחות כגישה עקרונית. במילים אחרות, החילוניות בתוכנו לא מאפשרות בהתרסותיהן וביקורתן גישה של הערצה עיוורת לטקסט. הדתיות בינינו לא מאפשרות שלילה גמורה או זלזול. התוצאה היא גישה מורכבת, שיש בה מרכיבים של זיקה רגשית ומחויבות עמוקה לטקסט מצד אחד, וגם מרכיבים של ביקורת, מחאה, זעקה לשינוי ולתיקון, מצד שני.

השיטה השלישית ש"ניגון נשים" משלב בתוכו היא "שיטת המדרשה": העירוב בין העיון הטקסטואלי לאישי, לאקטואלי ולביוגרפי, הנמסך ללימוד העיוני בטבעיות ובאסוציאטיביות, והמוכר כחלק אינטגרלי ומשמעותי של הלימוד, ולא כחריגה ממנו או כתפל לו. העירוב בין הלימודי והאישי, התיאורטי והקונקרטי, מתברר כהכרחי ממש וכפורה במיוחד בקבוצה שיושבות בה נשים בלבד. למען האמת, כמעט מהתחלה הוא נראה טבעי כל כך, כאילו לא ניתן בכלל ללמוד אחרת... כל טקסט הנוגע לסדרי המשפחה גרר מיד דיונים ארוכים על זוגיות בשלבים שונים של החיים; סיפור על יחסי אם ובנה זימן לנו רצף של חוויות אימהיות, וכן הלאה... הגילוי החשוב מבחינתנו הוא שהשילוב של האישי איננו מרדד את העיון ואיננו מסכן את האקדמי והתיאורטי. להפך, הוא מטעין את הלימוד בתובנות עמוקות ומגוונות לאין שיעור!

מבחינת הלומדות, התוצאה שונה מאחת לאחת, אבל בהכללה נדמה לי שהחילונית חוות חוויה של חיבור והעמקה של הזהות היהודית שלהן, בעוד שהדתיות חוות חוויה של העצמת המחויבות שלהן לשינוי ולתיקון מעמדן כנשים בתוך ההווה הישראלית בכלל והדתית בפרט. שתי הקבוצות חוות התקרבות גדולה, כשהטקסטים משמשים כגשרים ומזמנים מפגש אמיתי, עמוק ומפרה. נוצרת שפה משותפת, חוויה של דיאלוג וקירבה, קרקע ליצירה משותפת. אנחנו נותרות שונות באורחות חיינו, לעתים גם בהשקפת עולמנו ובהשקפותינו הפוליטיות, ובכל זאת קרובות כל-כך, קירבה מרגשת על רקע הקרע הדתי-חילוני ההולך ונפער לעינינו דווקא בתקופה זו.

התנאי הראשי והחשוב לכל ההתרחשות הזאת הוא ההכרה בכך שיש לי מה ללמוד מהאחרת שלי, הדתית או החילונית. כלומר, לא שאני מוכנה לסבול אותה, או אף להקשיב לה בסובלנות למרות שהיא טועה ואני צודקת... לא זה! אלא שאינני מאוימת מהשקפת עולמה, תרבותה ואורח חייה, וגם אינני מתכוונת להמיר את אלה שלי בשלה. ובכל זאת, אני רוצה לפגוש אותה, בהנחה ובידיעה מראש שהמפגש ישפיע עלי וישנה אותי במידה מסוימת, כפי שהוא ישפיע עליה וישנה גם אותה! זה תנאי קשה ביותר, שמצריך סוג של בשלות נפשית וביטחון עצמי בזהותי, בהשקפותיי, באורח חיי. מתוך הביטחון התרבותי החילוני שלי אני יוצאת למפגש עם תרבות שהיא גם "שלי", כי היא יהודית, וגם "אחרת", כי היא דתית. מפגש אמיתי, ללא מעקפים סביב חילוקי הדעות והשוני, וגם ללא צורך להיאבק ולנצח. מפגש של דו-שיח תרבותי אמיתי. או כהגדרתו של אבי שגיא במאמרו "על המתחים בין דתיים לחילוניים"¹: שיח זהות, ולא שיח זכויות.

מסתבר שהמפגש הזה, בין הזהות הנשית לזהות היהודית, ובין הזהות החילונית לזהות הדתית, עשוי להיות מלא ויטאליות, ולהוביל ליצירה חדשה, הנוצרת מתוך הלימוד, השיח, ההתבוננות הפנימית והאתגר הפמיניסטי.

¹ אבי שגיא, "על המתחים בין דתיים לחילוניים – בין שיח זכויות לשיח זהות", בתוך: אילן נחם (עורך), **עין טובה**, הקיבוץ המאוחד, 1999, עמ' 408-430.